

İnsanın Şık İcadı Armağan

Gift The Elegant Invention of The Human Being

Taylan Akkayan¹

Özet

Bu çalışmada Antropolojik bir bakış açısıyla, Türkiye' den örnekler eşliğinde Armağan konusu, analitik olarak işlenmektedir. Armağanın, insana has bir özellik olduğu anlatılmakta ve insanın en şık icatlarından olduğundan söz edilmektedir. Armağan alma ve/ya sunma ile ilgili tüm uygulamalar sosyalizasyon ve kültürelizasyon süreci içinde öğrenilmektedir. Bu öğrenme süreci içinde insan, armağanla ilgili eylemlerin aktörü olur. Çalışmada, armağanı sunan; armağan sunulan; sunulan armağan; ortam; çevre; yaşayan düzen ve işleyen kurallardan oluşan bu bütün anlatılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Armağan, Armağan sunmak, Armağan almak

Abstract

In this study, the concept of gift, will be analytically analyzed from an Anthropological perspective, by presenting examples from Turkey. Gift is a human specific feature and can be defined as the elegant invention of human being. Gift

---

¹ Prof. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Öğretim Üyesi

giving and gift taking practices can be learned through the socialization and culturalization processes and human being participating in this learning process becomes the central figure of the activity. All in all, the one who gives something as a gift, the presentee, the presented gift, the environmental factors, the organization and related rules will be discussed in this study.

Keywords: *Gift, Gift offer, Gift Acceptance*

Giriş

Armağan, bu çalışmada Antropolojik bir bakış açısıyla, Türkiye’ den örnekler eşliğinde, analitik olarak işlenecektir. Konuyu, daha anlaşılır, daha sistematik, teorik çıkarımlara daha uygun hale getirmek için, sahaya dayalı özgün çalışmalarda dikkat edilebilecek ortak noktalara da işaret edilecektir. Hangi tören, şölen ve(ya) etkinlikte, hangi cinsiyet, rol ve(ya) statüdekilerin, hangi armağanları aldığı ve(ya) verdiği ile ilgili korelasyonlara ise burada değinilmeyecektir.

Armağan, yalnız insana has bir özelliktir. İnsanın en şık icatlarından biridir. Bir gönül zenginliğidir. Bilgelik en güzel göstergesidir. İnce üsluplu bir alışveriş tarzıdır.

Sözlük anlamı itibariyle birini sevindirmek, mutlu etmek için verilenlere Armağan denilmektedir. Ödül, anmak için hazırlanan eser ve mecazi olarak bağış, ihsan anlamında da kullanılmaktadır (Türkçe Sözlük, 1959: 52).

Armağan alma ve sunma ile ilgili tüm örüntüler sosyalizasyon ve kültürelizasyon süreci içinde öğrenilir. Bu yol uzun, ince, ayrıntılı öğretilerin olduğu bir alandır. Genetik miras değildir. Doğumla başlar, ölümle biter. Çocukluk çağında düşe kalka büyürken birçok ayrıntı öğrenilir. Hayat boyu, programlı veya rastlantısal eğitim, öğretimle sürer.

Sonuç olarak insan, Armağanla ilgili genel ve ayrıntıdaki incelikleri, hayatın ilgili sahnelerine katılarak gözler, öğrenir ve eyleme geçiren aktör olur. Bu karmaşık kültür ünitesi ve(ya) kompleksi içinde gözlenerek ve(ya) bu ortama aktör olarak katılarak öğrenilenler bir sistem içinde değerlendirildiğinde karşımıza; sunan, sunulan armağan, ortam, çevre, yaşayan düzen ve işleyen kurallardan oluşan bir bütün çıkar. Bu bütünü değerlendirmeden önce, parçalarını incelemek isabetli olacaktır.

Armağan Sunanlar

Armağan sunanlar,

- a) kutsal ve(ya) sanal olanlar,
  - b) kolektif veya adına bu eylemi yapanlar,
  - c) bireyler,
- şeklinde kategorize edilebilir.

Kutsal ve(ya) sanal olanların armağan verdiği düşünülmekte ve günlük hayatta bu olasılıktan sıkça söz edilmektedir. Noel babanın hediye getirmesi, uzun yıllar çocukları olmayan bir çiftin çocuklarının olmasını bir armağan olarak kabul etmeleri vb. örneklere günlük hayatta sıkça rastlanılmaktadır. Kısaca, kutsal ve(ya) sanal olanın armağan sunması olanaklı kabul edilmektedir. Bu düşünüş ve kabul ediş şekli, kültürün işleyen kurallarının anlaşılması ve yorumlanmasında anahtar olarak kullanılabilir bir özelliktir.

Kolektif veya toplum, topluluk, grup-aile, kurum vb. bir birlikteliğin adına armağan sunulması uygulamada büyük bir yer tutmaktadır. Devlet ve hükümet başkanlarının toplumu adına bir başka topluma armağan sunması veya bir kurum yetkilisinin bu tür bir görevi üstlenmesi veya çeşitli nedenlerle bir aile adına bir yetkilinin bir başka aile veya bireye armağan sunması da çok sık yaşanan gerçeklerdendir. Bu nokta kültürün

kurumsallaşma düzeyi ve gücü ile ilintili olduğu gibi bireyselliğin geri itilmesi anlamına da gelmektedir. Çözümlemelerde, sahadan elde edilen frekanslar bu yönde kullanılabileceği gibi bir toplumun bireysellik indeksi olarak da kullanılabilir.

En sık rastlanan ise bireylerin armağan sunmasıdır. Her yaş ve cinsiyetteki bireyin zaman içinde gittikçe artan nedenlerle bu eylemin aktörü olması söz konusudur. Ticari ve çıkar amaçlı yönlendirmeler için psikolojik inceliklerin kullanılması, bu yöndeki katılımı artırmaktadır. Zorlayan ortam ve şartlar, bu eylemi külfet haline sokmakta, hatta daha ederlinin sunulamamasının yarattığı eziklik, bu inceliği bir çarpık düzene doğru itmektedir. Bu yapı da armağan sunmanın mutluluğunu gölgelemektedir. Armağanın ağır başlı şıklığı ile bağdaşmayan bir görünüm üzerinde durulmalı, bu konuda sosyalizasyon ve kültürelizasyon sürecinde aşınma olmaması için çalışılmalı, bilgece bir yorumla gereken düzey tutturulmalıdır.

Armağan sunanlarla ilgili öğrenilenler içinde ilk ve(ya) sürekli kimin ve(ya) kimlerin bu görevi üstlendiği, bu açıdan iz bırakanların kimler olduğu, zaman içindeki değişmelerin nasıl gerçekleştiği ile kazanılan ve kaybedilenlerin yönü, yeni eğilimlerin belirmesinde çok yönlü olarak üzerinde durulması gerekenlerdir. Kültür analizinde bu özelliklerin önemli ve anlamlı bir yeri vardır. Değişen normlar, farklı rollerin ortaya çıkması, cevapsız kalan beklentiler veya daha fazla hatırlanmanın getirdiği mutluluk, çalışmalarda üzerinde durulması gereken noktalardır.

Yeni doğan bir bebeğin kırkı çıktıktan (kırk günlük olduktan) sonra aile büyüklerini ziyarete gidince, alın ve yanaklarına buğday unu sürülmesi küçük bir çıkın içinde yumurta, şeker, ekmek, soğan vb. bir armağan verilmesi ilginç bir uygulamadır. Sıkıntı çekmeden, bolluk içinde yaşamayı dilekleriyle verilen bu maddeler armağan olma özelliğini hala sürdürmekte

hatta bazı geleneksel gruplarda kutsallaşarak daha farklı bir platforma oturmaktadır. Bu tür uygulamalara 2000'ler de İstanbul gibi moderni temsil eden yerleşmede rastlanılması dikkat çekicidir. Bebek için sunulan bu armağanın içeriğinde, geleneksel ziraat ve hayvancılığa dayalı ekonomilerde açlık düzeyinde risklerin olduğu, bundan korunma dilekleri yattığı gibi, kutsallaştırılan bazı gıda maddelerinin neler olduğunu da görmek olanaklıdır. Neslin devamının çok önemli bir görev olduğu, buna katkı yapanların sevincine katılmanın gerektiği ve bunu da, şartlar ne olursa olsun en mütevazî armağanla da olsa beklenen eyleme katılarak göstermek gerekmektedir. Ancak bu uygulamanın yerini ederi yüksek, zaman içinde değeri düşmeyen, ticari olarak kolay nakde çevrilen armağanların aldığı hatırlanmalıdır. Aile yakınlarının yaşam kesiti içinde küçük bir yer alan bu mütevazî sunu tarzı üzerinde düşünüldüğü zaman, armağanın nitelik ve sıklığıyla ilgili çok daha kapsamlı bir anlamın varlığı hemen fark edilmektedir.

Armağan Sunulanlar

Armağan sunulanlar,

- a) tanrı, kutsal olan gerçek ve(ya) sanal alanlar vb.,
- b) hayatta olmayan atalar, büyükler, yakınlar vb.,
- c) yaşayan büyükler ve yakınlar,
- d) bunların dışında kalan canlı, cansız ve çeşitli sosyo-kültürel birimler, şeklinde kategorize edilebilir.

Kutsal kabul edilen değerler içinde en çok sayı ve sıklıkta tanrıya (Mauss, 2005: 226) armağan sunulmaktadır. Kutsal olan gerçek ve(ya) sanal alanlara da armağan sunmak yaygın bir davranış tarzıdır. Çeşitli yerleşme birimlerinde var olan makam türbelerini burada örnek olarak gösterebiliriz. Çeşitli nedenlerle öğrenilenler bu eylemin yapılmasını gerekli kılmakta ve

devamlılığını sağlamaktadır. Kutsal yerlerin ziyareti, türbe vb. alanlara gitmek ve buralarda kurban ve adak kesmek; her yerleşme türünde yaşayan, çok farklı statüdeki bireylerin yaptığı ortak eylemler arasındadır.

Hayatta olmayan (Mauss, 2005: 260) atalar, büyükler, yakınlar da inanç sisteminin öğretisi doğrultusunda armağan sunulanlar arasındadır. Bu uygulama, hem ataların rahat ve huzur içinde olması, hem de yaşanan veya yaşanacak olumsuzlukların önlenmesine katkı yapan gerekli bir yaklaşım şeklinde kabul edilmektedir. Büyüklerin, yakınların, hayatta iken yaptıkları katkıları, büyüüp gelişmesine fırsat vermesini, bıraktığı mirası hatırlayıp şükran borcunu ödemek ve(ya) bu düşüncesini dile getirmek de yaygın bir davranıştır.

Yaşayan büyükler ve yakınlarla armağan sunma eylemi uygulamada en çok yer alan davranış tarzıdır. Bu uygulama zaman içinde hızla ticarileşerek sayıca daha da artış göstermektedir. Görünen ve görünmeyen kısmıyla alışkanlıklar başta olmak üzere, sevgi, saygı yanında korkunun da bu konuya katkısı olmaktadır. Çok farklı amaçlarla bireyleri etkilemek, yakınlaştırmak, reddedilmeyi aza indirmek veya sevgi, saygı oluşturmak ve yoğunlaştırmak içinde armağanın eşlik ettiği eylemler çok sık başvurulan yollardır.

Alışkanlıklar, kişisel farklılık yaratma arzusu ve inanç, sözü edilenler dışında kalan canlı, cansız birçok birimle olan ilişkide armağan sunmayı gündeme getirmektedir. Yaşantı içinde önemli bulunan olaylarla ilişkilendirilen yerlere gitmek, buraya çiçek koymak ve(ya) burada simgesel davranışlarda bulunmak; kedi köpek vb. evcil hayvanlara seyahat dönüşlerinde armağan getirmek burada verilebilecek örnekler arasındadır.

Toplum, topluluk, grup-aile, kurum vb. sosyo-kültürel birimler de armağan sunulanlar içinde önemli yer tutmaktadır. Kütüphane ve müzelere konularıyla ilgili değerli malzemeleri armağan etmek en çok bilinen

örneklerdendir (Atasoy, 2000: 122) . Sosyo-kültürel birimlere sunulanlar arasında, hayatı feda etmek, canını vermekten başlayarak daha mütevazı sunulara kadar geniş bir yayılım söz konusudur. Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama sorumluluğunu aşılacak için ilköğretim okullarında her eğitim gününe başlarken tekrarlanan öğrenci andının içinde geçen ‘...varlığım Türk varlığına armağan olsun...’ mesajı bu konuda gösterilebilecek en anlamlı ve en güzel örnektir.

Armağan sunulanlarla olan ilişkiler de öğrenilir. Her kültüre hatta aynı kültürün içindeki farklı katmanlara has özellikler gösterir. Öğrenilenler içinde ilk ve(ya) sürekli kime ve(ya) kimlere armağan sunulacağı, kimlerin önemsendiği, bu konuda zaman içindeki değişmelerin nasıl gerçekleştiği ile kazanılan ve kaybedilen özelliklerin yönü, yeni eğilimlerin belirmesi gibi birçok nokta üzerinde burada da durulmalıdır. Değişen normlar, farklı rollerin ortaya çıkması, ortaya çıkan yeni sorumluluklar vb. sosyal gerçekler saha çalışmaların da üzerinde durulmalıdır.

Armağanın Özü ve İçeriği

Armağan,

a) maddi,

b) maddi olmayan,

c) kutsal, sosyo-kültürel boyutlu,

d) yukarıdaki birkaç özelliği bünyesinde birleştiren,

bir yapıda olabilmektedir.

Maddi armağanlar içinde ederi çok büyük arazi, tarla, bina vb. taşınmazlar olabildiği gibi; araba, kotra, para, değerli madenler, takılar, giysiler, nişan, plaket vb. unsurlar yanında, kedi, köpek vb. evcil veya ticari değeri olan at, eşek, koyun, inek vb. hayvanlar da yer alır. Bazı maddi armağanlar, maddi olmayan, duygusal değerleri de bünyesinde barındırır.

Sanatın inceliği ve özgünlük burada katkı yapar ve bu yönleriyle maddi armağanlar çok geniş bir yelpaze oluştururlar.

Maddi olmayan armağanlar içinde, sözlü sunulan şiir, şarkı, türkü, ağıt vb. ederi zor ölçülen, ve kalıcılığı farklı olabilen örnekler yer almaktadır.

Kutsal olarak nitelenen armağanlar içinde İslam Dünyası'nda önemsenen 'zemzem', 'kurban' gibi maddi boyutlu olanlar yanında, dua gibi maddi olmayanlar da vardır. Dua, tanrıya ve hayatta olmayan atalara sunulan armağanlar içinde en sık karşılaşılan örneklerdendir. Bu tür sunumlar için, hayata ait birçok önemli an uygun zemin hazırlar. Doğum, sünnet, asker uğurlama, evlenme, ölüm vb. birçok olay sırasında; şükür, şükran söylemi olarak bu eylemler yerini alır. Grup halinde belli bir katılımın ortak paylaşımı şeklinde yapılan sunular yanında, bireysel olarak gerekenleri yapmak da olanaklıdır. Gelenekselden, moderne; kırsaldan kentsele kadar her tür yerleşme biriminde çalışma yapan antropoloğun bu konuda verisi ve söyleyecek sözü bulunmaktadır (Acıpayamlı, 1982a: 19-20; Acıpayamlı, 1982b: 40; 45; Akkayan, 1979: 121-125, 167, 241; Akkayan, 1990: 161-174, 228-233; Balaban, 1969: 276; 282; Benedict, 1974: 156-157; Emiroğlu, 1972: 79; 81; Delaney, 2001: 151-152; Erdentuğ, 1969a : 32; 33; 35-36; 38-39; Erdentuğ, 1969b: 239; 243; Kırımlı, 1998: 144-145; 148-151; 153; Kırımlı, 2001: 47; Mansur, 1972: 53; 125; 168; 170; Saran, 1984: 41; 43; 68-69; 81; 166).

Sözü edilenler dışında kalan ve(ya) çoklu boyutu olanlara ait ilginç örnekler vardır. Kişilere verilen bazı yetki, mevki ve unvanlar bunlar arasındadır. Verilen bu yetki, mevki vb. maddi olmayan özellikler aynı zamanda bazı maddi taşınır ve taşınmazların da elde edilmesi anlamına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tımar sahibi olmak bu konuda güzel bir örnektir. Kişi bu şekilde ödüllendirildiği zaman, hem karşı

yükümlük altına girer, hem de ciddi boyutta, taşınır, taşınmaz edinmenin yanı sıra geniş bir insan grubu üzerinde söz sahibi olur.

Düşünüş sistemine bağlı ve inançla birleştirilen bazı maddi unsurlar, bazı kültürel katmanlar da farklı güç yüklemesi kazanır ve bu objeler de armağan olabilirler. Nazarlık (Turkut, 1997: 1-3; Alpar, 2003: 20-22), uğurluk vb. örnekler bu kategori içinde yer alır.

Armağan olarak sunulanların neler olabileceği de öğrenilmektedir. Dış görünüş olarak maddi armağanlar ağırlıktadır. O halde, ekonomik güç bu konuda önemlidir, ancak tek ölçü değildir. Maddi olmayan armağanlar yanında, özgün olarak üretilen ve maddiyat dışında da boyut kazandırılan maddi armağanlar da vardır. Bu noktada, tüm maddi armağanların maddi olmayan bir boyutu ve tüm maddi olmayan armağanların da maddi olan bir boyutu olduğu unutulmamalıdır.

Öğrenilenler içinde yer alan kime ne tür armağan verileceği, ilk ve(ya) sürekli verilebilecek armağanların neler olduğu, hangi armağanın sevgiyi, hangi armağanın önemsemeyi, hangi armağanın ciddiyet ve ağır başlılığı anlattığı vb. incelikleri her kültür kendi içinde belirler. Kısaca armağanın yalın görünümü arkasında bir derinlik, zenginlik, nezaket vb. bir uzun anlam zinciri vardır.

Zaman içinde, armağan türleri ve anlamında değişmeler olur. Bu noktada, değişmenin nasıl gerçekleştiği ve kazanılan ile kaybedilenler üzerinde durulmalıdır. Bu gerçekler toplumun konumunu belirler. Nezaket ve inceliğin yerini maddi kaygıların alması ile oluşan farklı dünya görüşüne sahip toplumlar, sosyal gösterge üzerinde diğerlerinden farklı konumlarda yer alır. Bu görünüm sosyal değişimin net izleneceği bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

Armağanın Sunulduğu Ortam ve Çevre

Armağanın verildiği ortamın ve çevrenin özel bir anlamı vardır. Bu aşamada dikkat edilecek bir çok ayrıntı bulunmaktadır. Yapılan hatalar sosyal iletişimin başarısını gölgeler. Bu nedenle dikkatli olunmalıdır.

Burada anlatılması gerekenleri,

a) fizik mekan,

b) katılanlar,

c) oluşan sosyo-kültürel hava,

şeklinde toplayarak özetlemek olanaklıdır.

Kişi, ilk ve(ya) sürekli armağanı nerede, kimlerin katılımı ile ve nasıl bir atmosferde alır ve(ya) verir? İz bırakanlar nelerdir? Bu sorularda vurgulanan noktalar, gözlenen ve yaşananlar yoluyla öğrenilenleri anlatmaktadır ve eylemin içinde esash yer tuttıkları için çok önemlidir.

Fizik mekan

Armağan, doğal ortam, doğal olmayan açık alanlar, kapalı alanlar, özel olarak hazırlanan yerler, farklı amaçlı ancak özellik kazanan veya kazandırılmış mahallerde sunulmaktadır.

Sunan, sunulan ve armağanın niteliği fizik mekanla birlikte bir bütün oluşturur, olaya gösterilen özeni daha hissedilir kılar. Kuşkusuz, içinde yer alınan toplum ve topluluğun temel özellikleri de yaşananlara sürekli eşlik eder ve bu özellikleri fark edilir kılar. Kırsal veya kentsel kültürden güç almak farklı görünüm oluşturur. Kırsal alanda köy meydanında yapılan düğün şenliğinin yerini, kentsel alanda düğün salonlarının alması, hatta bu şenlik için köyde oturanların şehir veya kasabalardaki düğün salonlarına yönelmeleri bu alandaki tercihleri ve değişmeyi göstermektedir.

Katılanlar

Katılanlar, armağan sunan ve sunulan, veren ve alandan oluşan esas unsur veya bunların temsilcilerinden; toplum, topluluk, grup-aile, kurum üyeleri veya bunların temsilcilerinden; yalnızca sunanın olduğu tek kişilik bir katılımdan ya da bunların karışımından oluşabilir. Katılım; hiyerarşik, temsili, demokratik, tam veya serbest katılımlı bir birliktelik şeklinde gerçekleşebilir.

Katılanlar, resmi veya resmi olmayan bir davet, haber verme, periyodik takip edilen yıldönümleri vb. bilgilendirme ve(ya) hatırlamalarla bir araya gelirler. Çağrı, sözlü veya yazılı ya da bunların karışımı şeklinde olabilir. Çağrı için, görkemli veya mütevazı basılı bir davetiye göndermenin yanı sıra, telefon, faks, e-mail vb. araçlarla veya kırsal alanlarda okuyucu denen kişiler aracılığı ile sözlü olarak da haberleşme sağlanabilir (Akkayan, 1979: 122; Akkayan, 1990: 168).

Oluşan sosyo-kültürel hava

Sosyo-kültürel ortam, kurumsal, programlı, törensel; görkemli, yüksek sesli, iz bırakan, unutulmaz ateşli nutukların söylendiği, övgü dolu veya günlük yaşamın her hangi bir anı kadar mütevazı, sade, sessiz, sıradan konuşmaların eşlik ettiği veya bunların karışımı ve kombinasyonu şeklinde olabildiği gibi tek kişilik de olabilmektedir.

İşleyen Sistemin Genel Özellikleri

Her kültürde armağan, uygulamada geniş yer alan kültür ünitelerinden ve komplekslerinden oluşur. Tabana inmiştir. Her toplumda, her tabaka veya sosyal sınıf tarafından benimsenmiştir. Birçok nedenle ve sürekli olarak yaşam içinde sık sık yer alır. Ait olduğu yerde, kendine has soyluluk

ifade eder. Sözlü ve(ya) yazılı, geleneksel ve(ya) yasal (Öztan, 2002: 122-123) kontrol mekanizmaları gelişmiştir. İnsan ilişkisinin olduğu her alanda vardır. Toplum veya topluluk yaşamları içinde armağan aracılığı ile moral yükseltici, ilişkileri güçlendirici, tazeleyici ortamın oluşmasına ve sürdürülmesine özen gösterilmektedir. Bu nedenle, bu uygulamalar uygun ortam bulunduğu her alana yayılmakta ve canlılığını güçlenerek sürdürmektedir.

Armağanın İsimlendirilmesi

Her armağanın bir ismi vardır (Mauss, 2005: 254). Bu isim, ilişkili olaya eşlik eder. Genellikle temel olay armağanın ismini oluşturur. Armağanla ilgili uygulamaların yer aldığı kırsal ve kentsel yerleşmelerde, ve bunların değişik sosyo-kültürel katmanlarında yaşayanlar, bu eylem için genel bazı isim ve terimler kullanmaktadırlar. Doğum günü armağanı, nikah armağanı, düğün armağanı vb. ifadeler herkesin kolay hatırlayacağı örneklerdir. İsim, tanım ve terimlerin netleşmesi sistemin kalıcılığının ve gücünün göstergesidir.

Armağanın Ekonomik Boyutu

Her armağanın bir ekonomik ederi vardır. Genellikle maliyeti armağanı veren karşılar. Maliyet, yeni yükümlülüklerin oluşmasıyla paylaşılır hale gelir. Paylaşma o anda olmasa da, zaman içinde verilene eş bir karşılıkla başka bir özel günde geri döner. O sıradaki giderlere ortak olur veya mutluluk düzeyini arttırmayı sağlar. Dağıtımda adil olmak esastır. Doğru yol izlendiğinde; vermemek kusur, almamak ayıptır. Zorlanan şartlar rüşvet doğurur.

Her armağanın bir verilme veya alınma nedeni vardır

Armağan verme nedenleri arasında, korku, yandaş olma arzusu, gücün yanında olmak, şerrinden çekinmek, onay almak gibi, gizli veya açık düşünceler yer alır. Bu liste sevgi, saygı, yakınlık duymak, önemsemek, minnetini anlatmak, nezaketini ifade etmek vb. nedenlerle uzatılabilir. Çıkar, yarar sağlamak, gelecek için yatırım yapmak, az verip çok almak için plan yapmak için özünü oluşturur. Alışkanlıkları aşan gelenekler ise daha ustaca ve bilgecedir. Gelenekleşen armağanlar, günlük endişelerden daha fazla arınma şansını yakalamıştır. Alışılmışın dışına çıkan armağan boyutu ve sunuluşu ile ilgili yaşanan ilkler ve yakın takipçisi olan uygulamalarda, geleceğe ait planlar, daha önde gider. En azından verenin ben diğerlerinden farklıyım mesajını taşır. Sözü edilenlerin dışında kalan veya bir kaçını birlikte barındıran çoklu nedenlerle de karşılaşılmaktadır. Kısaca, nedensiz armağan olmaz (Mauss, 2005: 207).

Armağanın İşlev ve Amacı

Daha önce anlatılanlar içinde yer yer armağanın işlev ve amacına değinildi. Ancak, konuyu bu açıdan başlıklar halinde özetlemek, bazı gerçeklerin daha kolay hatırlanmasına yardım edebilir.

-Yüreklendirmek, teşvik etmek, mutlu etmek, yandaş kılmak vb. bir dizi işlevle hemen karşılaşılmaktadır.

-Sıradanlığa dur demek, anıları keskinleştirmek vb. rahatlatıcı ve vurgulayıcı boyutta, sık karşılaşılan işlevler arasındadır.

-Kötü etkileri savuşturmak, barış sağlamak vb. korkulanın yaşanmaması için ödenenler de unutulmamalıdır.

-Üretimi arttırmak, tüketim sağlamak, yok etmeyi gerçekleştirmek, tasarruf etmek, geleceği sigortalamak vb. ekonomik kökenli bir dizi açık veya örtülü işlev ile de bir şekilde istenen olaylara ortam hazırlanmaktadır.

- Toplum veya topluluğa bağılı sürdürmek veya arttırmak, dayanışmayı, yardımlaşmayı sağlamak gibi işlevlerin yanında; mücadele etmek, yıkımı gerçekleştirmek gibi karşıt işlevler de armağanın bünyesinde barınmaktadır.

-Tüm bunlar gözden geçirilirken çoklu işlev ve çoklu amaçların olabileceği de unutulmamalıdır.

Armağanın işlev ve ilintisi yalnız eşlik ettiği olayla sınırlı kalmaz. Zincirleme olarak, ilgili veya ilgisiz gibi gözükken birçok olayla bağlantı oluşturur veya yeni bir hayat için alt yapı hazırlayabilir.

Tanıdık aracılığı ile bir problemin hallinde etkin olabileceği düşünülen kişiyi ziyaret etmek, bu nedenle armağan vermek ve ricada bulunmak veya durumunu arz etmek çok kullanılan yollar arasındadır. Kırsal kökenli geleneksel gruplar bu kanalı kullanırken köyleriyle bağlantılı armağanlar vermeyi tercih ederler. Bu davranışla, hem kendi kökeni ile ilgili mesaj vermeyi, hem de istenen yakınlaşmayı sağlayarak gerçekten yardıma ihtiyacı olan kimse olduğunu vurgulamayı amaçlarlar. Ayrıca, bir fedakarlık sonucu zorlanarak da olsa bildiği yoldan, ederini göğüsleyebildiği bir armağan sunarak, elde edileceklerin bir miktar bedelini de öderler.

Armağan(lar) geleceğin sigortasıdır. Sıkışık anlarda sıkıntının giderilmesine katkı yapar. Ulaşılmak istenen hedefe erişmeye yardımcı olur. Yeni bir yaşam başlatır. Farklı kültürlerce kolay kabul edilemeyecek kültür ünitesi sunar ve işletir. Ev, araba vb. mal mülk edinmek isteyen aileler, aileye nişan, nikah, sünnet vb. nedenle gelen armağanlardan değerli olanları, diğer tasarruflarıyla birleştirerek amaçlarına ulaşmayı kolaylaştırmaktadırlar. Bu örnek çok yaygın olarak gözlenen olaylardandır. Ancak hayat çok özel örnekleri de içinde barındırmaktadır. Bir köylü çift, daha iyi yaşamak ve yurt dışında çalışma olanağı bulmak için kendilerine yardım edeceklere vermek

üzere, evlendikleri andan sonra kendilerine verilen takı, armağan ve diğer tasarruflarını birleştirirler. Yasal olarak boşanırlar, imam nikahlı olarak evlilik bağları sürmektedir. Aracılar yardımı ile kaçak işçi olarak erkek Almanya'ya gider, çalışmaya başlar. Yakalanıp Almanya'dan sınır dışı edilmemek için orada bir Alman kadınla evlenir. Köyde kalan imam nikahlı eş ve çocuklarına para gönderir, yani bakmayı sürdürür. Alman eşiyse tatillerde köye gelir, Alman eşine eski eşini ve çocuklarını tanıtır, çok eşli evliliği ve kumalığı bilmeyen farklı kültür üyesi eş için yaşananlar olağan dışıdır. En başta bu sonun yaratılmasına aracılık eden armağanlar her iki taraf için de yeni bir yaşam başlatmıştır (Cepcepoğlu, 2000: 71; 87; 118-119).

Son olarak, hayat boyu biriktirilen tüm maddi ve maddi olmayan (telif hakkı, marka, patent vb.) malvarlığı değerlerine ve(ya) şan, şöhret, sosyal statü vb. manevi değerlere ilişkin mirasın yakınlarla bırakılan bir armağan olduğunu söyleyebiliriz. Kimlerin bu Armağandan ne oranda pay alacağını geleneksel ve yasal olarak belirlendiğini, kaldı ki zaman içinde tüm kültür ünitelerinde olduğu gibi burada da ciddi değişmelerin gerçekleştiğini belirtebiliriz (Eldem, 2005: 70-73; Akkayan, 1979: 173; Ülgen, Ögüz ve Sarı, 206-209).

Sonuç

Hayat bir projedir. Bu proje içinde; önemsediklerimize önemsedikleri bir armağan sunabilmek ve(ya) önemsediklerimizden ya da referans grubumuzdan önemseddiğimiz, önemli bir armağan alabilmek esastır.

Bu kural, yaşamına günler katmak yerine, günlerine yaşam katmak felsefesinin bir ölçüsüdür. Yaşam kalitesi ölçümünde güvenle kullanılacak bir göstergedir.

Başarılı hayatlar bu yönleriyle güçlenir.

Başarılı hayatların, başarılı toplumların; başarılı toplumların ise başarılı kültürlerin ürünü olması belirlemesinden hareketle, tüm canlılara armağanlı günler dilemek yerinde olacaktır.

Kaynakça

- Acıpayamlı, Orhan (1982a) “Acıpayamda Düğün Folkloru”, *Antropoloji*, Sayı 11 (1978-1979), 17-37.
- Acıpayamlı, Orhan (1982b) “Pertuvan’da Kız İsteme ve Düğün”, *Antropoloji*, Sayı 11 (1978-1979), 39-46.
- Akkayan, Taylan (1979) *Göç ve Değişme*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Yayın No: 2573.
- Akkayan, Taylan (1990) *Osmaneli Değişen Bir Anadolu Kasabası*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Yayın No: 3583.
- Alpar, Z. (2003) *Camdan Nazarlık Yapımı*, Basılmamış Görsel Belgeleme Çalışması, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü, İstanbul.
- Atasoy, Nurhan (2000) *Derviş Çeyizi*, İstanbul: T.C.Kültür Bakanlığı.
- Balaban, A.Rıza (1969) “Ankara köylerinden Örencikde meydana gelen kültür değişmesi”, *Antropoloji*, Sayı 4 (1967-1968) , 259-328.
- Benedict, Peter (1974) *Ula An Anatolian Town*, Netherlands: Leiden E.J.Brill.
- Cepcepoğlu, Ş. (2000) *Sosyal Antropolojik Bakış Açısıyla Eşmetaş’ta Kadın*, Basılmamış İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Lisans Bitirme Çalışması, İstanbul.
- Delaney, Carol (2001) *Tohum ve Toprak*, İstanbul: İletişimYayımları.
- Eldem, Edhem (2005) *İstanbul’da Ölüm*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Emiroğlu, Vedia (1972) *Edilli Köyünün (Akçakoca) Kültür Değişmesi Bakımından İncelenmesi*, Ankara: Varol Matbaası.

- Erdentuğ, Nermin (1969a) “Türkiye’nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri”, *Antropoloji*, Sayı 4 (1967-1968) , 27-58.
- Erdentuğ, Nermin (1969b) “Türkiye’nin Karadeniz Bölgesinde Evlenme Görenekleri ve Törenleri”, *Antropoloji*, Sayı 5 (1969-1970) , 231-266.
- Kırımlı, Yüksel (1989) *Köyde Sosyal Organizasyon Ve Sıhri Hısımlık İlişkileri (Etiler)*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, Yayın No: 3408.
- Kırımlı, Yüksel (2001) “Trakya Köyleri”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı: 9, 17-51.
- Mansur, Fatma (1972) *Bodrum A Town In The Aegean* ,Netherlands: Leiden E.J.Brill.
- Mauss, Marcel (2005) *Sosyoloji ve Antropoloji*, Ankara : Doğu Batı Yayınları.
- Öztañ, Bilge (2002) *Türk Medeni Kanunu*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Saran, Nephana (1984) *Köylerimiz*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası
- Turkut, S. (1997) *Nazar Boncuğu*, Basılmamış Görsel Belgeleme Çalışması, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü, İstanbul.
- T.D.K. (1959) *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara.
- Ülgen, Hüseyin; Öğüz, T.; Sarı, S. (2002) *Türk Medeni Kanunu*, İstanbul: Filiz Kitapevi.